

UO'T: 937:635.64+632

URUG' EKISH ME'YORLARINING BUG'DOY HOSILDORLIGIGA TA'SIRI

Tursunov Sotvoldi

Namangan davlat texnika universiteti professori

e-mail: sotvolditursunov@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada kuzgi bug'doyni Chillaki va Kroshka navlarini o'sishi, rivojlanishi va hosildorligiga urug' ekish me'yorini ta'siri tajribadan olingan ma'lumotlar asosida yoritilgan. Maqolada uch xil urug' ekish me'yori o'rganilgan. Ikkala navning hosildorligi taqqoslangan va tavsiya berilgan.

Kalit so'zlar: navlar, ekish meyorlari, ekish muddati, o'sish, rivojlanish, hosildorlik, kuzgi, tuplanish, boshqoq, qaytariqlar, tajriba bo'laklari.

Аннотация

В статье рассматривается влияние норм высева на рост, развитие и урожайность озимой пшеницы сортов Чиллаки и Крошка на основе экспериментальных данных. Исследованы три варианта норм высева. Сравнивается урожайность обоих сортов и даются рекомендации.

Ключевые слова: сорта, нормы высева, сроки посева, рост, развитие, урожайность, осень, кущение, колос, повторения, опыты.

Abstract

The article discusses the influence of seeding rates on the growth, development and yield of winter wheat varieties Chillaki and Kroshka based on experimental data. The article studies three different seeding rates. The yields of both varieties are compared and recommendations are made.

Keywords: varieties, sowing rates, sowing dates, growth, development, yield, autumn, tillering, ear, replications, experimental samples.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

Kirish.

Respublikamizda g'alla mustaqilligiga erishish vazifasi qo'yilishi munosabati bilan sug'oriladigan yerlar imkoniyatlaridan to'laroq foydalanib, kuzgi bug'doy hosildorligini oshirish muhim vazifadir. Bug'doy oziq-ovqatlik va hosildorlik jihatidan donli ekinlar orasida alohida ahamiyatga ega. Bug'doy noni mazali, to'yimlilik va oson hazm bo'lishi bilan boshqa donlardan ustun turadi.

G'alla mustaqilligiga erishishda kuzgi bug'doy navlarini ma'lum mintaqa tuproq va iqlim sharoitida yuqori hosil berishiga qarab tanlab ekish katta ahamiyatga ega. Yuqori va sifatli don hosili olish uchun maqbul navlarni yetishtirish va boshqa agrotexnik tadbirlar olib borishda ko'pgina ishlar amalga oshirildi. Kuzgi bug'doy yetishtirish texnologiyasini mukammallashtirish bo'yicha ham katta tashkiliy ishlar bajarildi. Hozirgi kunda chetdan olib kelinayotgan navlarni bizda o'ziga xos tuproq-iqlim sharoitimizda ekib o'rganish va eng yuqori natijalarga erishish qishloq xo'jalik fani va ishlab chiqarish oldida turgan muhim vazifalardan biridir. Chunki har bir navning o'ziga xos biologik xususiyatlari va talablari mavjud bo'lib, ana shu talab xususiyatlarni bilish ijobiy natijalarga olib keladi.

Materiallar va uslublar.

Ma'lumki kuzgi bug'doy don hosildorligi maydon birligidagi o'simliklar va mahsuldor boshloqlar soni, har bir boshloqdagi donlar soni va donning yirikligiga bog'liq bo'ladi. Shundan kelib chiqqan holda biz kuzgi bug'doyni urug' ekish me'yorlarini don hosildorligiga ta'sirini o'rganish maqsadida tajribalar o'tkazdik. Tajriba dalasining tuproqlari o'tloq-botqoq tuproqlar bo'lib, yer osti suvlari 1,5–2 m chuqurlikda joylashgan. Tuproqning xaydalma qatlami tarkibida gumus miqdori 1,33 %, umumiy azot 1,71 %, umumiy fosfor 2,66 % gacha mavjud. Tajribada kuzgi bug'doyning Chillaki va Kroshka navlari gektariga 2, 4, 6 mln. donadan unuvchan urug'lar ekib sinab ko'rildi.

Tajribada har bir variantning umumiy maydoni 180 (50 m x 3,6 m) m² ni, shundan hisoblash maydonchasi 90 m² ni tashkil etdi. Tajriba 4 qaytariqda o'tkazildi. Hisoblash va kuzatuvlar G.G. Gatazulina va M.G. Ob'edkov (2000 y.) uslubiyati bo'yicha olib borildi. Ekish 17–18 oktabr kunlari o'tkazildi. Ekishdan so'ng gektariga 800 m³ me'yorda sug'orildi. Bundan tashqari tajriba dalasida o'simlikni tuplanish, naychalash va gullash davrlarida mos ravishda 3 marta oziqlantirish va sug'orish ishlari o'tkazildi. Begona o'tlarga qarshi erta bahorda Granstar gerbitsidi gektariga 20 g me'yorda OVX-14 agregati yordamida sepildi.

Hosilni yig'ishtirish variantlar bo'yicha 20 iyunda amalga oshirildi. Tajriba dalasida barcha texnologik jarayonlarni o'z vaqtida va sifatli qilib o'tkazishga harakat qilindi. Kuzgi bug'doy navlari hosildorligiga ekish me'yorlarining ta'siri sezilarli bo'ldi. Buni quyidagi jadvaldan ko'rish mumkin.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

1-jadval

Tajribada don hosildorligi

Urug' ekish meyorlari (gektariga mln dona unuvchan urug')	Qaytariqlar bo'yicha hosildorlik s-ga				
	1	2	3	4	O'rtacha
	Chillaki				
2	65,6	66,9	67,3	64,7	66,1
4	72,8	74,7	74,0	71,9	73,3
6	77,5	82,1	79,2	76,5	78,8
	Kroshka				
2	68,7	71,9	70,8	67,6	69,7
4	77,8	82,4	80,3	78,0	79,8
6	84,3	86,5	85,4	82,1	84,6

NSR 05k1,05 s/ga

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, urug' ekish me'yorlari kuzgi bug'doyning o'sish va rivojlanishiga ta'sir qilgani kabi bug'doy hosildorligiga ham katta ta'sir qiladi. Tajribada gektariga 2 mln. dona unuvchan urug' ekilgan variantda eng past hosil olindi. Bunda Chillaki navida gektaridan 66,1 s, Kroshka navida esa 69,7 s don hosili olindi. Tajribada eng yuqori don hosili esa har ikki navda ham gektariga 6 mln. unuvchan urug' ekilgan variantdan olindi. Ushbu variantda Chillaki navida 78,8 s/ga, Kroshka navida esa 84,6 s/ga don hosili olishga erishildi. Bundan ko'rinib turibdiki, gektariga 2 mln. unuvchan urug' ekilgan variantlarga nisbatan 7,7–14,9 s/ga yuqori hosil olindi. Tajribada Kroshka navi Chillaki navi nisbatan gektaridan 5,8 s ko'proq don hosili berdi. Bu navning biroz (10–12 kun) kechpishar ekanligiga bog'liq bo'lishi mumkin.

Xulosa.

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, kuzgi bug'doyning Chillaki va Kroshka navlarini gektariga 6 mln. dona unuvchan urug' hisobida ekish hosildorlikni yuqori bo'lishini ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. Ataboeva X. va boshqalar. O'simlikshunoslik Toshkent 2000 yil
2. Tursunov S. Dala ekinlari mahsulotlarini yetishtirish texnologiyasi. Toshkent 2013 yil.
3. Tursuno S. O'simlikshunoslik Toshkent 2019 yil

